

Warszawa, dnia 30 stycznia 2017 r.

Opinia merytoryczna do projektu podstawy programowej z dnia 30 grudnia 2016 r.

<http://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12293659/katalog/12403175#12403175>

Na początek warto zwrócić uwagę także na to, że zaprezentowany projekt nowej podstawy dla edukacji przedszkolnej, nie odbiega w zakresie treści zbyt od dokumentu, który ta sama autorka dwa lata temu przygotowała na zlecenie Fundacji „Rzecznik praw rodzica”. Sam fakt powielania treści nie jest niczym nagannym, ale obecny projekt powinien odnosić się do zreformowanej szkoły i zawierać konieczne doprecyzowania, których brak – zarówno w pierwotnym dokumencie, jak również tym, przedstawionym jako projekt podstawy.

1) Już na pierwszy rzut oka widać, że z podstawy znika wypracowany kilka lat temu szczegółowy podział na kilkanaście obszarów, a zamiast celów wychowania przedszkolnego mamy zadania przedszkola i innych form wychowania przedszkolnego. Nowe obszary, które upraszczają korzystanie z dokumentu to: rozwój fizyczny, społeczny, poznawczy. Przedstawiony projekt podstawy programowej dla edukacji przedszkolnej zawiera opisy realizacji zadań w postaci celów osiągniętych przez dzieci na zakończenie wychowania przedszkolnego. Przypomnijmy, że przedszkola kończą obecnie dzieci sześciolatnie.

2) Na początku należy zwrócić uwagę, że z podstawy programowej dla przedszkola usunięto niemalże całkowicie cele związane z przygotowaniem do nauki pisania i czytania oraz zakresu wspomaganie intelektualnego wraz z edukacją matematyczną. Nauka czytania pisania i liczenia jest wprowadzana zabawą – co jest doskonałym pomysłem. Niestety, cele dotyczące tych dwóch zakresów – edukacji językowej i matematycznej – w ogóle w podstawie nie są

sprecyzowane. Nie jest wiadome, co dokładnie dziecko ma wiedzieć, umieć, robić po zakończeniu nauki w przedszkolu. Możliwy efekt? Każdy nauczyciel przedszkolny będzie kształcił po swojemu – co generalnie jest pożądanym kierunkiem. Niestety brak standardu, doprecyzowanego efektu do którego zmierzają dzieci, będzie skutkowało tym, że do pierwszych klas trafią dzieci z bardzo różnym poziomem przygotowania. Podstawa na tym etapie nie jest należycie doprecyzowana, zamiast dawać wolność, skazuje na dowolność i poszukiwanie rozwiązań z zewnątrz. Jest także „przegadana” - zdecydowaną część słusznej treści (o przewadze zabawy nad zajęciami kierowanymi, podążaniu za dzieckiem, konieczności obserwacji, indywidualizacji) można byłoby zapisać w kilku punktach. Treści mówiące o tych założeniach po prostu w podstawie się powielają.

3) Warto też zwrócić uwagę na preambułę podstawy. Ważne, że kładzie się w niej nacisk na to, żeby dzieci na etapie edukacji przedszkolnej miały możliwość „odkrywania własnych możliwości, sensu działania”. Zupełnie zaskakuje za to „gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna”. Sformułowania te pochodzą z przemówienia papieża Benedykta XIV do młodzieży, ogłoszonego w 2008 roku. Nie jest to co prawda naruszenie art. 53 Konstytucji, opisującego wolności sumienia, religii i prawa do wychowania dziecka w wyznawanej wierze. Jednak uznaję, że przywołanie w preambule podstawy fragmentu wystąpienia papieża jest zabiegiem celowym. Osobną sprawą jest to, że do kategorii „dobra”, „piękna” i „prawdy” należałoby przynajmniej w zarysie – zgodnie z zasadami dyscyplin filozofii – dopisać jakiegokolwiek rozumienie tego słowa. W poprzedniej podstawie programowej, już w celach wychowania, zawarto sformułowanie „wychowanie dzieci tak, żeby lepiej orientowały się w tym, co jest dobre, a co złe.” Przypuszczam, że intencją autorów nowej wersji podstawy była próba doprecyzowania tego celu. Niestety, nie uznaję jej za trafioną.

4) Pierwsza lektura „zadań przedszkola” jest przyjemna. Sformułowania w niej zawarte sprawiają wrażenie, że odpowiada ona na wyzwania współczesnej pedagogiki i jest zgodna z obowiązującym stanem wiedzy o rozwoju i wychowaniu. Zatem mamy: „warunki sprzyjające nabywaniu doświadczeń”, „podnoszenie poziomu integracji sensorycznej”, „umożliwienie ciągłości procesów adaptacji”, „treści adekwatne do poziomu rozwoju dzieci”, „bezpieczną i samodzielną eksplorację”, „systematyczne uzupełnianie za zgodą rodziców”. Niestety, przy dokładniejszym czytaniu „zadań przedszkola” zaczyna uwidaczniać się brak precyzji i jasno określonego celu poszczególnych punktów. W kolejnych punktach mamy: 1) wspieranie aktywności dziecka, 2) wspieranie aktywności dziecka, 3) sprzyjanie w nabywaniu

doświadczeń, 4) wzmacnianie potrzeby uczestnictwa w grupie, 5) rozwój samodzielności, 6) rozumienie emocji, 7) budowanie wrażliwości estetycznej, 8) budowanie wrażliwości na przyrodę, 9) rozwój umiejętności technicznych, 10) poznanie norm społecznych, 11) nowe problemy wychowawcze, 12) rozwijanie mechanizmów uczenia się, 13) nauka języka mniejszości

Dla porównania, w starej podstawie mamy: 1) wspieranie aktywności dziecka, 2) budowanie systemu wartości, 3) kształtowanie odporności emocjonalnej, 4) rozwijanie umiejętności społecznych, 5) nauka współpracy, 6) edukacja zdrowotna, 7) budowanie wiedzy dziecięcej, 8) edukacja estetyczna, 9) kształtowanie przynależności społecznej, 10) kształtowanie umiejętności szkolnych, 11) kształtowanie umiejętności czytania i pisania, 12) przygotowanie do posługiwania się językiem obcym nowożytnym, 13) nauka języka mniejszości.

Widać więc, że nowa podstawa nie jest należycie uporządkowana i pomija kilka ważnych obszarów rozwoju intelektualnego i emocjonalnego dziecka – na co wypada zwrócić szczególną uwagę – pomija kształtowanie umiejętności szkolnych i czytania i pisanie. Przedszkole ma przygotować do szkoły, taki jest – nawet zgodnie z nazwą – jego cel.

5) W nowej podstawie jest także mały błąd – w zadaniach język obcy nowożytny nie został wymieniony, ale poniżej znajduje się opis sposobu wprowadzania tego zadania – analogicznie jak w starej podstawie, tu zabrakło jednak odpowiedniego punktu.

6) Niektóre z „zadań przedszkola”, czyli celów edukacji przedszkolnej, w ogóle nie są celami. Nie trzeba nawet „testować” ich metodologią SMART, wystarczy spojrzeć na sformułowania „wykonuje własne eksperymenty językowe” (punkt 6 rozwój emocjonalny), „wykonuje własne eksperymenty z dźwiękiem i nadaje im znaczenie” (punkt 7 rozwój emocjonalny) – to mogą być metody do realizacji jakiegoś celu. Cele edukacji przedszkolnej to opis tego, co dziecko potrafi po zakończeniu tego etapu nauki. Podobnie „wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy” (punkt 10, rozwój emocjonalny) lub „podejmuje samodzielną aktywność poznawczą” (punkt 18, rozwój emocjonalny) – to bardziej opisy sytuacji, adekwatne raczej do warunków i sposobów realizacji a nie zakresu celów.

Niektóre cele budzą zdziwienie. Zakres rozwoju fizycznego - jest opisany z niezwykłą w porównaniu do poprzedniej podstawy – starannością. Dziwi sformułowanie „Zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie korzysta z toalety i wykonuje podstawowe czynności higieniczne” W poprzedniej wersji podstawy istniał jedynie zapis o „samodzielności w zakresie higieny osobistej”. Niby szczegół, a istotny. Cele opisane w nowej podstawie są adekwatne dla dziecka rozpoczynającego a nie kończącego edukację przedszkolną. W zakresie rozwoju fizycznego

dziecko kończące edukację przedszkolną „podejmuje również pierwsze próby pisania”. To jeden z wielu fragmentów, który pokazuje jasno, że dzieci w nowym przedszkolu nie będą uczyły się czytać i pisać. Niejasne jest także, dlaczego w zakresie rozwoju społecznego dziecko, po skończeniu edukacji przedszkolnej, powinno identyfikować się z następującymi rolami: dziewczynki, chłopca, siostry, brata, córki, syna, koleżanki, kolegi, przedszkolaka, człowieka, Polaka. Czemu w tej wyliczance nie znalazły się – wydawać by się mogło oczywiste – wnuczka i wnuczki? Czemu także identyfikacjom zbiorowym „człowieka” i „Polaka” nie towarzyszy „obywatel”? Szczegółowo określone są także grupy, z którymi po zakończeniu edukacji przedszkolnej powinno identyfikować się dziecko: rodzina, grupa przedszkolna, grupa chłopców, dziewczynek, grupa teatralna, sportowa, narodowa. Grupa sąsiedzka, poczucie przynależności do kultury regionalnej, czy nawet religijnej – tego podstawa nie przewiduje.

Warunki realizacji w nowej podstawie są niestety również mało precyzyjne. Znajdziemy tam sformułowania o „naturalnych obszarach rozwoju dziecka”, „możliwościach dzieci” „nauczyciele badają, diagnozują i obserwują” „pobyt w przedszkolu jest czasem wypełnionym zabawą”. Co do tych wszystkich stwierdzeń zgoda. Są one jednak po części postulatami po części wskazaniem, ale o wysokim stopniu ogólności. Warunki realizacji powinny dawać nauczycielowi podpowiedź w jaki sposób organizacyjnie realizować zadania i osiągać cele, zapisane punkt wcześniej. W nowej podstawie tych wskazówek organizacyjnych w zasadzie brak. Usunięto z niej także bardzo w moim odczuciu ważne sformułowanie „co najmniej jedną piątą czasu dzieci spędzają w ogrodzie przedszkolnym, na boisku, w parku – organizowane są tam gry i zabawy ruchowe, zajęcia sportowe, obserwacje przyrodnicze, prace gospodarcze, porządkowe, ogrodnicze” Niby nic, ale jasna wskazówka, że dzieci muszą wyjść na dwór na 1/5 czasu znaczy wiele – ponieważ nauczyciel tak musi planować zajęcia, żeby ich część odbyła się na świeżym powietrzu. W nowej podstawie tego wymogu już nie ma.

9) Nie uwzględniono całych punktów – także w zakresie ich treści i znaczenia (numeracja ze starej podstawy, podkreślenia to fragmenty zachowane w nowej podstawie w cytowanym brzmieniu)

1) Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych. Dziecko kończące wychowanie przedszkolne: 1) wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc, umie o nią poprosić; 2) orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i w korzystaniu ze środków transportu; 3) zna zagrożenia płynące ze świata ludzi, roślin oraz zwierząt i unika ich; 4) wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw i stosować środków chemicznych (np. środków czystości); 5) próbuje samodzielnie i bezpiecznie organizować sobie czas wolny w przedszkolu i w domu; ma rozeznanie, gdzie można się bezpiecznie bawić, a gdzie nie.

7. Wychowanie przez sztukę – dziecko widzom i aktorem. Dziecko kończące wychowanie przedszkolne: 1) wie, jak należy się zachować na uroczystościach, np. na koncercie, festynie, przedstawieniu, w teatrze, w kinie; 2)

odgrywa role w zabawach parateatralnych, posługując się mową, mimiką, gestem i ruchem; umie posługiwać się rekwizytami (np. maską).

8. Wychowanie przez sztukę – muzyka: różne formy aktywności muzyczno-ruchowej (śpiew, gra, taniec). Dziecko kończące wychowanie przedszkolne: 1) śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym śpiewie, w tańcach i muzykowaniu; 2) dostrzega zmiany charakteru muzyki (np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku) i wyraża je ruchem; 3) wyraża stany emocjonalne, pojęcia i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej – instrumentalnej (z użyciem instrumentów perkusyjnych oraz innych przedmiotów), wokalne i ruchowe; 4) w skupieniu słucha muzyki, w tym także muzyki poważnej. 9. Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne. Dziecko kończące wychowanie przedszkolne: 1) umie wypowiadać się w różnych technikach plastycznych i przy użyciu elementarnych środków wyrazu (takich jak kształt i barwa) w postaci prostych kompozycji i form konstrukcyjnych; 2) przejawia, na miarę swoich możliwości, zainteresowanie wybranymi zabytkami i dziełami sztuki oraz tradycjami i obrzędami ludowymi ze swojego regionu; 3) wykazuje zainteresowanie malarstwem, rzeźbą i architekturą (także architekturą zieleni i architekturą wnętrz)

12. Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt. Dziecko kończące wychowanie przedszkolne: 1) nazywa oraz wyróżnia rośliny i zwierzęta żyjące w różnych środowiskach przyrodniczych, np. na polu, na łące, w lesie; 2) wie, jakie warunki są potrzebne do rozwoju zwierząt (przestrzeń życiowa, bezpieczeństwo, pokarm) i wzrostu roślin (światło, temperatura, wilgotność); 3) potrafi wymienić zmiany zachodzące w życiu roślin i zwierząt w kolejnych porach roku; wie, w jaki sposób człowiek może je chronić i pomóc im, np. przetrwać zimę.

13. Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci wraz z edukacją matematyczną. Dziecko kończące wychowanie przedszkolne: 1) liczy obiekty i odróżnia błędne liczenie od poprawnego; 2) dodaje i odejmuje w zakresie 10, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych; 3) porównuje szacunkowo liczebności zbiorów; rozróżnia zbiory równoliczne i nierównoliczne; 4) zna cyfry od 0 do 9 i tworzy z nich liczby od 0 do 10 i więcej (to jedyne sformułowanie, które znalazło się w nowej podstawie); 5) rozróżnia stronę lewą i prawą, określa kierunki i ustala położenie obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów; 6) wie, na czym polega pomiar długości i zna proste sposoby mierzenia: krokami, stopa za stopą; 7) zna stałe następstwo dni i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesiący w roku; 8) rozróżnia przedmioty, obiekty, kolory, podstawowe figury geometryczne i porównuje ich wielkości.

14. Tworzenie warunków do doświadczeń językowych i komunikacyjnych w zakresie reprezentatywnej i komunikatywnej funkcji języka (ze szczególnym uwzględnieniem nabywania umiejętności czytania). Dziecko kończące wychowanie przedszkolne: 1) potrafi określić kierunki oraz miejsca na kartce papieru, rozumie polecenia typu: narysuj kółko w lewym górnym rogu kartki, narysuj szlaczek, zaczynając od lewej strony kartki; 2) potrafi uważnie postrzegać (organizuje pole spostrzeżeniowe), aby rozpoznać i zapamiętać to, co jest przedstawione na obrazkach; 3) dysponuje sprawnością rąk oraz koordynacją wzrokowo-ruchową potrzebną do rysowania, wycinania i nauki pisania lub innymi zdolnościami i sprawnościami niezbędnymi do skutecznego komunikowania się z innymi; 4) słucha lub odbiera w innej dostępnej dla siebie formie komunikacji treść np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich lub komunikuje się w innej, zrozumiałym sposobie, m.in. z wykorzystaniem języka migowego lub innych alternatywnych metod komunikacji; interesuje się książkami; 5) rozumie sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy, na dworcu; (podobne zapisy są w nowej podstawie) 6) układa krótkie zdania, dzieli zdania na wyrazy, dzieli wyrazy na sylaby; wyodrębnia głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej; 7) zna drukowane małe i wielkie litery (z wyłączeniem dwuznaków, zmiękczeń i liter oznaczających w języku polskim samogłoski nosowe); 8) interesuje się czytaniem; układa proste wyrazy z liter i potrafi je przeczytać; 9) interesuje

się pisaniem; kreśli znaki literopodobne i podejmuje próby pisania; 10) rozumie znaczenie umiejętności czytania i pisania.